

**«6D050600-Экономика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған
Алтаева Гүлмира Орынбайқызының «Авиация саласының бәсекеге қабілеттілігі Қазақстан Республикасының экономикалық даму
факторы ретінде» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің**

СЫН - ШІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); <u>2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету);</u> 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым	Авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін зерттеу қазіргі экономикалық ғылымдағы өзекті және стратегиялық маңызы жоғары бағыттардың бірі болып табылады. Жаһандану және халықаралық экономикалық интеграция жағдайында көлік инфрақұрылымы, әсіресе авиация секторы, ұлттық экономиканың тұрақты дамуын қамтамасыз ететін негізгі факторлардың бірі ретінде қарастырылады. Ұсынылып отырған диссертациялық жұмыста авиация саласының бәсекеге қабілеттілігі елдің экономикалық өсімімен, инвестициялық тартымдылығымен және халықаралық нарықтағы позициясымен тікелей байланыста қарастырылған. Бұл зерттеу бағыты қазіргі ғылыми зерттеулердің басым трендтеріне, атап айтқанда, көлік-логистикалық жүйелерді дамыту, цифрлық трансформация, жаһандық бәсекелестік жағдайында салалық тиімділікті арттыру мәселелеріне толық сәйкес келеді. Диссертацияда қарастырылған мәселелер Қазақстан Республикасының стратегиялық даму құжаттарымен тығыз байланысты. Атап айтқанда, зерттеу «Қазақстан Республикасының көлік-логистикалық әлеуетін дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасының» негізгі бағыттарымен үйлеседі, онда авиация саласын дамыту, транзиттік әлеуетті арттыру және халықаралық көлік дәліздеріне интеграциялау басым міндеттердің бірі ретінде белгіленген. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері Қазақстан Республикасының көлік саясатын жетілдіру, авиациялық инфрақұрылымды дамыту, ұлттық авиакомпаниялардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру және елдің Еуразиялық кеңістіктегі транзиттік хаб ретіндегі рөлін күшейту міндеттерімен тығыз байланысты.

		бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Жұмыстың мазмұны ғылыми-техникалық даму басымдықтарына да сәйкес келеді, өйткені онда авиация саласында инновациялық және цифрлық технологияларды енгізу, деректерді талдау және басқарушылық шешімдерді оңтайландыру мәселелері қарастырылған.
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін <u>қосады</u> /қоспайды, ал оның маңыздылығы <u>ашылған</u> /ашылмаған.	Ұсынылып отырған диссертациялық жұмыс ғылым үшін маңызды әрі өзекті нәтижелерге ие және көлік экономикасы мен салалық бәсекеге қабілеттілікті зерттеу бағытындағы ғылыми білімді дамытуға елеулі үлес қосады. Автор зерттеуінде авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін тек жекелеген кәсіпорын деңгейінде ғана емес, оны ұлттық экономиканың құрылымдық элементі ретінде қарастырып, макроэкономикалық даму факторларымен өзара байланыста талдайды. Мұндай кешенді тәсіл зерттеудің ғылыми маңыздылығын арттырып, салалық талдаудың жаңа қырларын ашуға мүмкіндік береді. Диссертацияда ұсынылған ғылыми нәтижелер авиация саласының дамуы мен экономикалық өсім арасындағы өзара байланысты терең түсіндіруге бағытталған. Автор саланың бәсекеге қабілеттілігін бағалаудың әдіснамалық негіздерін жүйелеп, оны кешенді бағалаудың жаңа тәсілдерін ұсынған. Бұл ғылыми нәтижелер көлік экономикасы, стратегиялық басқару және салалық саясат салаларындағы теориялық зерттеулерді толықтырады. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері авиация саласының тиімділігін арттыруға бағытталған ғылыми негізделген

			ұсыныстарды қамтиды, бұл өз кезегінде қолданбалы ғылым үшін де маңызды. Ұсынылған модельдер мен әдістемелер болашақ зерттеулерде, сондай-ақ экономикалық саясатты қалыптастыруда пайдаланылуы мүмкін. Жұмыстың ғылыми маңыздылығы оның пәнаралық сипатымен де ерекшеленеді, себебі зерттеу барысында экономика, көлік логистикасы, басқару және цифрлық технологиялар элементтері біріктірілген. Бұл қазіргі ғылыми зерттеулердің интеграциялық бағытына толық сәйкес келеді.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Диссертациялық жұмыс жоғары деңгейдегі дербес ғылыми зерттеу ретінде орындалған және автордың жеке ғылыми көзқарасы мен зерттеу мәдениетінің қалыптасқанын айқын көрсетеді. Автор зерттеу барысында тақырыпқа қатысты теориялық материалдарды тек жинақтап қана қоймай, оларды сыни тұрғыдан талдап, жүйелеп, өз ғылыми ұстанымын қалыптастырған. Әсіресе авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін макроэкономикалық факторлармен байланыстыра отырып қарастыруы – автордың өзіндік ғылыми тәсілінің көрінісі болып табылады. Диссертацияда ұсынылған нәтижелердің маңызды бөлігі автордың өздігінен жүргізген аналитикалық есептеулеріне, статистикалық деректерді өңдеуіне және салыстырмалы талдауына негізделген. Зерттеу барысында Қазақстан Республикасының авиация саласының нақты көрсеткіштері қарастырылып, оларды интерпретациялау мен қорытынды жасау автордың дербес еңбегінің нәтижесі екендігі байқалады. Сонымен қатар, жұмыста ұсынылған көпкритерийлі бағалау моделі, критерийлер жүйесі және ұйымдастырушылық-экономикалық ұсыныстар автордың жеке ғылыми ізденісінің нәтижесі болып табылады. Бұл ұсыныстардың логикалық құрылымы, негізделуі және практикалық бағыттылығы автордың ғылыми дербестігін толық дәлелдейді.

			Диссертация тақырыбы бойынша автордың ғылыми жарияланымдарының болуы да зерттеудің өз бетінше орындалғанын және алынған нәтижелердің ғылыми қауымдастықта апробациядан өткенін көрсетеді. Жалпы алғанда, диссертациялық жұмыс автордың ғылыми зерттеу жүргізу қабілетінің жоғары деңгейін, аналитикалық ойлауын және дербес шешім қабылдай алу дағдысын айқын көрсетеді.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:	Диссертациялық жұмыста зерттеу тақырыбының өзектілігі жан-жақты және дәлелді түрде негізделген. Автор авиация саласының қазіргі жаһандық экономикалық жүйедегі рөлін, оның экономикалық өсімге мультипликативтік әсерін және ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігін арттырудағы маңызын нақты көрсеткен. Зерттеу тақырыбы Қазақстан Республикасының стратегиялық даму құжаттарымен, соның ішінде көлік-логистикалық әлеуетті дамыту бағыттарымен толық үйлеседі. Сонымен қатар, авиация саласының транзиттік әлеуетін арттыру, халықаралық нарықтарға интеграциялану және инфрақұрылымды дамыту мәселелері қазіргі экономикалық жағдайда аса өзекті екені ғылыми тұрғыда негізделген.
		1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	
		1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	Диссертацияның мазмұны зерттеу тақырыбын толық және жан-жақты ашады. Жұмыс құрылымы логикалық тұрғыдан дұрыс қалыптастырылған және үш негізгі бөлімнен тұрады: теориялық-әдіснамалық негіздер, салалық талдау және ұсыныстар. Әрбір бөлімде қарастырылатын мәселелер зерттеу тақырыбына тікелей қатысты және біртіндеп күрделене отырып, жалпы ғылыми нәтижеге алып келеді. Теориялық бөлімде ұғымдық аппарат пен әдіснамалық негіздер қарастырылса, келесі бөлімдерде олардың практикалық қолданылуы мен нақты нәтижелері көрсетілген.
		1) сәйкес келеді; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Диссертацияның мақсаты нақты, анық және зерттеу тақырыбына толық сәйкес келеді. Қойылған мақсаттан туындайтын міндеттер жүйелі түрде тұжырымдалған және олардың әрқайсысы зерттеу логикасын қамтамасыз етеді. Міндеттердің мазмұны теориялық зерттеуден бастап, талдау жүргізу және практикалық ұсыныстар әзірлеуге дейінгі барлық кезеңдерді

			қамтиды. Бұл өз кезегінде зерттеудің тұтастығын және нәтижелердің негізділігін қамтамасыз етеді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертация құрылымы ішкі бірлік пен логикалық дәйектілік қағидағарына толық сәйкес келеді. Жұмыстың барлық бөлімдері бір-бірімен өзара тығыз байланысқан және зерттеу тақырыбының бірізді дамуын қамтамасыз етеді.
		1) толық байланысқан; 2) ішінара байланысқан; 3) байланыс жоқ.	Теориялық тұжырымдар кейінгі талдау бөлімінде нақты деректер арқылы дәлелденіп, ал үшінші бөлімде олар негізінде практикалық ұсыныстар жасалған. Мұндай құрылым зерттеудің жүйелілігін және ғылыми негізділігін айқын көрсетеді.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидағар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Автор ұсынған ғылыми шешімдер жеткілікті деңгейде негізделген және отандық әрі шетелдік зерттеулермен салыстыра отырып бағаланған. Диссертацияда әдебиеттерге терең сыни талдау жүргізілген, бұл авторға өз ғылыми көзқарасын қалыптастыруға мүмкіндік берген. Ұсынылған әдістемелер мен модельдер бұрынғы зерттеулермен салыстырылып, олардың артықшылықтары мен тиімділігі көрсетілген. Бұл жұмыстың ғылыми жаңашылдығын дәлелдеуге және оның нәтижелерінің негізділігін арттыруға ықпал етеді.
		1) сыни талдау бар; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ.	
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертациялық жұмыстың ғылыми жаңашылдығы жоғары деңгейде негізделген және зерттеудің негізгі нәтижелерінен айқын көрінеді. Автор авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін бағалау мәселесіне жаңа теориялық және әдіснамалық тұрғыдан келіп, осы бағыттағы ғылыми білімді едәуір толықтырған. Ең алдымен, зерттеу барысында «авиация саласының бәсекеге қабілеттілігі» ұғымының мазмұны нақтыланып, оған авторлық анықтама берілген. Бұл анықтама саланың тек ішкі тиімділігімен ғана

			емес, сонымен қатар оның ұлттық экономикалық өсімге, қосылған құн қалыптастыруға және халықаралық нарықтағы позициясына ықпалын кешенді түрде қамтиды. Осы арқылы автор бәсекеге қабілеттілікті дәстүрлі тар шеңберден шығарып, макроэкономикалық деңгейде қарастыруды ұсынады. Сонымен қатар, диссертацияда авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін бағалаудың авторлық әдістемелік тәсілі әзірленген. Бұл тәсіл микро және макро деңгейдегі көрсеткіштерді біріктіру арқылы саланың даму деңгейін кешенді бағалауға мүмкіндік береді. Ұсынылған әдістеме дәстүрлі талдау тәсілдеріне қарағанда анағұрлым жүйелі және икемді болып табылады. Зерттеудің маңызды ғылыми нәтижелерінің бірі – авиакомпаниялардың бәсекеге қабілеттілігін бағалаудың көпкритерийлі экономикалық моделінің ұсынылуы. Бұл модель өндірістік, қаржылық, инфрақұрылымдық және институционалдық факторларды бір мезгілде ескеруге мүмкіндік береді және басқарушылық шешімдер қабылдау үшін тиімді құрал болып табылады. Сонымен бірге, автор авиация саласының даму модельдерінің (хабтық, либерализациялық, интеграциялық және т.б.) типологиясын ұсынған және Қазақстан үшін оңтайлы модельді негіздеген. Бұл нәтиже зерттеудің қолданбалы маңызын арттырады және салалық саясатты жетілдіру үшін маңызды ғылыми негіз қалыптастырады.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертацияда ұсынылған қорытындылар мен ғылыми ережелер жаңа сипатқа ие және бұрынғы зерттеулерді толықтыра отырып, осы ғылыми бағыттың дамуына нақты үлес қосады. Әсіресе көпкритерийлі бағалау әдістерін қолдану арқылы алынған нәтижелердің жаңашылдығы мен практикалық құндылығы жоғары. Автор авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін бағалау мен арттыруға арналған теориялық және әдістемелік тәсілдерді жүйелі түрде талдап, оларды Қазақстан жағдайында бейімдеу арқылы жаңа ғылыми нәтижелер ұсынады.

		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Экономикалық және басқарушылық шешімдер — бәсекеге қабілеттілік факторларын анықтау, көрсеткіштер жүйесін қалыптастыру, интегралды бағалау үлгісін енгізу, саланы дамыту бойынша ұсыныстар әзірлеу — барлығы нақты аналитикалық деректерге, сарапшылар бағасына және заманауи ғылыми әдістерге сүйенеді. Бұған қоса, ұсыныстар отандық авиация кәсіпорындарының стратегиялық дамуына бағытталғандығымен ерекшеленеді.
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолилатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Диссертациялық жұмыста алынған негізгі ғылыми тұжырымдар жеткілікті деңгейде негізделген және кешенді ғылыми әдістер арқылы дәлелденген. Автор зерттеу барысында теориялық, эмпирикалық және қолданбалы талдау тәсілдерін үйлесімді қолдана отырып, алынған нәтижелердің сенімділігін қамтамасыз еткен. Атап айтқанда, зерттеу барысында жүйелік талдау, салыстырмалы талдау, экономикалық-статистикалық өңдеу, корреляциялық-регрессиялық талдау, сондай-ақ көпкритерийлі бағалау әдістері (АНР, TOPSIS) қолданылған. Бұл әдістер авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін әртүрлі қырынан бағалауға мүмкіндік беріп, қорытындылардың жан-жақтылығын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, автор Қазақстан Республикасының авиация саласының нақты көрсеткіштеріне негізделген талдау жүргізген. Зерттеуде ресми статистикалық деректер, халықаралық ұйымдардың (IATA, ICAO) мәліметтері, сондай-ақ отандық авиакомпаниялардың нақты қаржылық және операциялық көрсеткіштері пайдаланылған. Бұл деректер базасының кендігі мен сенімділігі алынған нәтижелердің объективтілігін арттырады. Зерттеудің маңызды ерекшеліктерінің бірі — теориялық тұжырымдардың практикалық деректермен ұштасуы. Автор ұсынған модельдер мен әдістемелер тек теориялық сипатта ғана емес, нақты есептеулер мен аналитикалық нәтижелер арқылы дәлелденген. Сонымен бірге, сараптамалық бағалау әдістерін қолдану арқылы

			салалық мамандардың пікірлері ескерілген, бұл зерттеудің қолданбалы маңызын күшейтеді. Диссертацияда ұсынылған негізгі қорытындылар мен ғылыми нәтижелер логикалық тұрғыдан дәйекті, өзара байланысты және зерттеу мақсаты мен міндеттеріне толық сәйкес келеді. Әрбір тұжырым нақты дәлелдермен бекітіліп, ғылыми тұрғыда негізделген.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі:	1-тұжырымдама. Диссертацияда ұсынылған авиация саласының бәсекеге қабілеттілігіне авторлық анықтама экономикалық мазмұнын нақтылай отырып, оны қосылған құн қалыптастыру және ұлттық экономиканың дамуына әсер ету қабілетімен байланыстырады. Мұндай тәсіл зерттеліп отырған категорияның мәнін тереңдетіп, теориялық негіздерін толықтырады. 2-тұжырымдама. Бәсекеге қабілеттілікті бағалаудың ұсынылған кешенді алгоритмі құрылымы жағынан логикалық тұрғыдан негізделген және өзара байланысқан кезеңдерден тұрады. Көрсеткіштерді іріктеу, оларды нормалау, салмақтау және интегралдық көрсеткішті есептеу тәсілдері зерттеудің әдістемелік сапасын арттырады және алынған нәтижелердің объективтілігін қамтамасыз етеді. 3-тұжырымдама. Автор қазақстандық авиакомпаниялардың бәсекеге қабілеттілігін шектейтін факторларды жүйелі түрде анықтаған. Транзиттік әлеуетті пайдалану деңгейі, халықаралық маршруттық желілерге қосылу дәрежесі және институционалдық орта ерекшеліктері саланың дамуындағы негізгі шектеулер ретінде негізделген. 4-тұжырымдама. Ұсынылған көпкритерийлі бағалау моделі авиация саласының жағдайын кешенді талдауға мүмкіндік береді. Интегралдық көрсеткішті қалыптастыру арқылы саланың даму деңгейін бағалау және оны жетілдірудің басым бағыттарын айқындау қамтамасыз етілген. Модель практикалық қолдану мүмкіндігімен сипатталады.

		1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
8.	Дәйектілік қағидаты Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: 1) ия; 2) жоқ. 8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау	Диссертациялық жұмыста зерттеу әдіснамасы ғылыми тұрғыда дұрыс таңдалған және жеткілікті деңгейде негізделген. Автор зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне сәйкес келетін әдістер кешенін қолдана отырып, зерттеу логикасын жүйелі түрде құрған. Жұмыста қолданылған әдістердің сипаттамасы нақты берілген, олардың қолданылу себептері түсіндірілген және зерттеу құрылымында өзара байланыста көрсетілген. Бұл өз кезегінде зерттеу процесінің ашықтығын, түсініктілігін және ғылыми негізділігін қамтамасыз етеді. Диссертацияда ғылыми зерттеудің заманауи әдістері мен деректерді өңдеудің озық тәсілдері кеңінен қолданылған. Атап айтқанда, экономикалық-статистикалық талдау, корреляциялық-регрессиялық модельдеу, сондай-ақ көпкритерийлі бағалау әдістері (АНР, TOPSIS) пайдаланылған. Сандық деректерді өңдеу барысында компьютерлік технологиялар, соның ішінде Microsoft Excel бағдарламасы қолданылған, бұл есептеулердің дәлдігін және нәтижелердің сенімділігін қамтамасыз етеді.

		әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	
		<u>1) ия;</u> 2) жоқ.	
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Диссертацияда ұсынылған теориялық тұжырымдар, модельдер және анықталған өзара байланыстар нақты эмпирикалық деректер арқылы дәлелденген. Автор теориялық негіздерді практикалық талдаумен ұштастырып, алынған нәтижелердің өміршеңдігін көрсете алған. Зерттеу барысында Қазақстан Республикасының авиация саласының нақты көрсеткіштері талданып, ұсынылған модельдер мен әдістемелер сол деректер негізінде тексерілген. Бұл өз кезегінде ғылыми нәтижелердің шынайылығын және қолданбалы маңыздылығын арттырады.
		<u>1) ия;</u> 2) жоқ.	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған / расталмаған.	Диссертацияда келтірілген барлық негізгі тұжырымдар мен ғылыми пікірлер заманауи және беделді ғылыми дереккөздерге сүйене отырып негізделген. Автор отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерін кеңінен пайдаланып, оларды орынды және жүйелі түрде қолданған. Әдебиеттерге сілтемелер дұрыс рәсімделген және академиялық адалдық қағидаттары толық сақталған. Бұл зерттеудің ғылыми мәдениетінің жоғары деңгейде екенін көрсетеді.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби	Диссертацияда пайдаланылған әдебиеттер тізімі зерттеу тақырыбын толық ашуға жеткілікті және мазмұнды. Әдебиеттер қатарында

		шолуға <u>жеткілікті</u> /жеткіліксіз.	классикалық ғылыми еңбектермен қатар, заманауи халықаралық зерттеулер мен ресми статистикалық деректер көздері қамтылған. Бұл зерттеудің теориялық базасының кендігін және мәселенің жан-жақты қарастырылғанын көрсетеді.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	Диссертациялық жұмыстың теориялық маңызы жоғары және ол авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін зерттеу бағытындағы ғылыми білімді дамытуға елеулі үлес қосады. Автор зерттеу барысында бәсекеге қабілеттілік ұғымының мазмұнын кеңейтіп, оны тек кәсіпорын деңгейінде ғана емес, салалық және макроэкономикалық деңгейде қарастыруды ұсынады. Бұл тәсіл көлік экономикасы мен салалық талдау теориясын дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар, диссертацияда ұсынылған әдістемелік тәсілдер, критерийлер жүйесі және көпкритерийлі бағалау моделі авиация саласын зерттеудің теориялық негіздерін толықтырып, ғылыми айналымға жаңа әдіснамалық құралдар енгізеді. Зерттеу нәтижелерін жоғары оқу орындарында оқытылатын «Экономиканы мемлекеттік реттеу», «Сала экономикасы», «Көлік логистикасы» сияқты пәндерде оқу-әдістемелік материал ретінде қолдануға болады.
		<u>1) бар;</u> 2) жоқ.	
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:	
		<u>1) ия;</u> 2) жоқ.	Жұмыстың практикалық маңызы жоғары және алынған нәтижелерді нақты қолдану мүмкіндігі бар. Автор ұсынған ұйымдастырушылық-экономикалық тетіктер, сондай-ақ авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін бағалау әдістемесі мемлекеттік органдар, салалық реттеуші құрылымдар және авиакомпаниялар тарапынан стратегиялық шешімдер қабылдау барысында пайдаланылуы мүмкін. Атап айтқанда, зерттеу нәтижелері: • авиация саласын дамыту стратегияларын әзірлеуде; • авиакомпаниялардың бәсекелік позициясын бағалауда; • инвестициялық саясатты қалыптастыруда; • көлік-логистикалық инфрақұрылымды жетілдіруде қолдануға жарамды.

			Сонымен қатар, ұсынылған модельдер мен әдістер практикалық есептеулерге бейімделген, бұл олардың нақты қолданбалы құндылығын арттырады.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	Диссертацияда ұсынылған практикалық ұсыныстар жаңа сипатқа ие және ғылыми негізделген.
		1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); 3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Автор авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін бағалаудың көпкритерийлі әдістемесін ұсынып, оны нақты экономикалық көрсеткіштермен байланыстыра отырып негіздеген. Бұл тәсіл дәстүрлі бағалау әдістеріне қарағанда анағұрлым кешенді және тиімді болып табылады. Сонымен қатар, ұсынылған ұйымдастырушылық-экономикалық шаралар кешені авиация саласының транзиттік әлеуетін арттыруға, инфрақұрылымды дамытуға және халықаралық нарықтағы бәсекелік позицияны күшейтуге бағытталған. Бұл ұсыныстардың жаңалығы олардың жүйелілігінде, кешенділігінде және нақты практикалық іске асыру мүмкіндігінде көрінеді.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Диссертациялық жұмыстың академиялық жазу сапасы жоғары деңгейде орындалған және ғылыми жұмыстарға қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді. Жұмыста ғылыми стиль сақталған, терминологиялық аппарат дұрыс және орынды қолданылған, мәтіннің мазмұны нақты, түсінікті және жүйелі түрде берілген. Автор ойды жеткізуде дәлдік пен логикалық бірізділікті сақтай отырып, күрделі ғылыми мәселелерді түсінікті түрде баяндаған. Диссертацияның құрылымы мен мазмұны өзара үйлесімді: бөлімдер мен бөлімшелер арасындағы байланыс сақталған, мәтіннің логикалық ағыны жүйелі түрде құрылған. Әрбір тарау мен параграф зерттеу мақсатына сәйкес келеді және жалпы ғылыми нәтижеге бағытталған. Сонымен қатар, жұмыста кестелер, суреттер және аналитикалық материалдар орынды қолданылған, олар зерттеу нәтижелерін көрнекі түрде көрсетуге және қабылдауды жеңілдетуге ықпал етеді. Пайдаланылған әдебиеттерге сілтемелер талаптарға сәйкес рәсімделген, дәйексөз келтіру мәдениеті сақталған. Диссертацияны

		рәсімдеу ғылыми жұмыстарға қойылатын нормативтік талаптарға толық жауап береді. Жалпы алғанда, диссертацияның жазылу деңгейі автордың ғылыми ойлау қабілетінің жоғары екенін, материалды жүйелеу және ғылыми тілде жеткізу дағдысының қалыптасқанын көрсетеді.
11.	Диссертацияға ескертулер	Диссертацияға кейбір ескертулер бар. Атап айтқанда, 1. Отандық зерттеушілердің еңбектерін кеңірек қамтуға болар еді 2. Кейбір есептеулерді егжей-тегжейлі көрсету ұсынылады Бұл ескертулер диссертацияның жалпы ғылыми және практикалық құндылығын төмендетпейді, бірақ автор одан әрі зерттеулер мен жарияланымдарда ескеруі қажет.
12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)	Диссертациялық зерттеу тақырыбы бойынша докторанттың жариялаған ғылыми еңбектері жұмыстың мазмұнымен толық сәйкес келеді және зерттеу нәтижелерінің апробациядан өткенін көрсетеді. Автордың ғылыми жарияланымдары авиация саласының бәсекеге қабілеттілігі, оны бағалау әдістері және экономикалық даму факторлары мәселелерін қамти отырып, диссертацияда қарастырылған негізгі ғылыми бағыттарды жүйелі түрде ашады. Бұл жарияланымдар зерттеу нәтижелерінің кезең-кезеңімен қалыптасқанын және ғылыми қауымдастықта талқыланғанын айғақтайды. Докторанттың ғылыми еңбектерінің ішінде халықаралық деңгейдегі басылымда жарияланған мақаланың болуы ерекше атап өтуге тұрарлық. Атап айтқанда, Scopus деректер базасына енгізілген журналда жарық көрген мақала зерттеу нәтижелерінің халықаралық ғылыми кеңістікте мойындалғанын көрсетеді. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда жарияланған мақалалар зерттеудің ұлттық ғылыми ортадағы өзектілігін дәлелдейді. Жарияланған мақалалардың мазмұны, ғылыми деңгейі және тақырыптық бағыттылығы диссертациялық зерттеудің негізгі нәтижелерімен толық үйлеседі. Олар зерттеу барысында алынған қорытындылардың негізділігін, жаңашылдығын және практикалық маңызын қосымша дәлелдейді. Жалпы алғанда, докторанттың ғылыми жарияланымдары жоғары ғылыми деңгейде орындалған, халықаралық және ұлттық талаптарға сәйкес келеді және диссертациялық жұмыстың сапасын толық растайды.

13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)	Жүргізілген талдау нәтижелеріне сүйене отырып, Алтаева Гүлмира Орынбайқызының «Авиация саласының бәсекеге қабілеттілігі Қазақстан Республикасының экономикалық даму факторы ретінде» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы ғылыми тұрғыдан негізделген, өзекті және мазмұндық жағынан толыққанды аяқталған зерттеу ретінде бағаланады. Зерттеу барысында алға қойылған мақсат пен міндеттер жүйелі түрде іске асырылған. Қорытындылар мен алынған нәтижелер жеткілікті деңгейде дәлелденген, ғылыми жаңалығы айқын және тәжірибеде қолдануға бағытталған. Автордың ұсынған теориялық пайымдаулары мен әдістемелік шешімдері авиация саласының бәсекеге қабілеттілігін арттыру мәселелерін кешенді қарастыруға мүмкіндік береді және қолданбалы тұрғыдан маңызды. Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің докторантура бойынша белгіленген талаптарына сәйкес келеді. Осыған байланысты, ресми рецензенттің оң қорытындысы негізінде Алтаева Гүлмира Орынбайқызына «6D050600 – Экономика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беру үшін Комитетке ұсыныс жасау шешімі беріледі.

Ресми рецензент:

экономика ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор,
экономика кафедрасының меңгерушісі,
Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті

Сабилова Рысты Куандыковна

ПЕРСОНАЛДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ ДАМУ БӨЛІМІ

Р. Сабилова

_____ қолын

_____ (қолдарын) растаймын

ПЕРСОНАЛДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ ДАМУ БӨЛІМІНІҢ

Бастығы: _____

«13» 04 2026ж.